

اولین همایش ملی اقتصاد
دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی شهر، اسفند ۱۳۸۸

تحلیل عوامل موثر بر درآمد دبیران شهرستان شاهین شهر با تاکید بر آموزش ضمن خدمت در سال تحصیلی ۱۳۸۷ - ۱۳۸۶

جواد میر محمد صادقی

سید علی سیادت

مرضیه رسولی گندمانی

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی عضو هیئت علمی دانشکده علوم تربیتی دانشگاه
واحد خمینی شهر
دانشجوی کارشناسی ارشد
دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی شهر

چکیده

تاکیدی که نظریه پردازان در مورد آموزش کارکنان دارند و معتقدند که آموزشهای ضمن خدمت باعث کارایی کارکنان و افزایش سطح دستمزد آنها می شود پس ما نیز برآن شدیم تا عوامل موثر بر درآمد دبیران در شهرستان شاهین شهر با تاکید بر آموزش ضمن خدمت را مورد تحلیل قرار دهیم تا از این طریق بتوانیم ضرورت آموزشهای ضمن خدمتی را که دبیران می گذرانند را نشان داده و با توجه به تجربیاتی که در طی دوره ی آموزش ضمن خدمت کسب کرده اند و به فنون تازه تری در زمینه ی آموزش و پرورش دست یافته اند و سبب افزایش کارایی آنها شده در نتیجه بایستی منجر به افزایش حقوق دبیران شود انجام این پژوهش را از اهمیت زیادی برخوردار سازیم. از آن جایی که همه ساله تعداد زیادی از معلمان آموزش و پرورش در دوره کوتاه مدت آموزش ضمن خدمت شرکت می نمایند، محقق در پژوهش حاضر به دنبال رسیدن به اهداف زیر است: تعیین تاثیر سطح تحصیلات دبیران بر درآمد آنها، تعیین تاثیر سابقه ی کار دبیران بر درآمد آنها، تعیین تاثیر سن دبیران بر درآمد آنها، تعیین تاثیر آموزش ضمن خدمت دبیران بر درآمد آنها، تعیین تاثیر جنسیت دبیران بر درآمد آنها، جامعه آماری مشتمل بر ۱۵۵۳ نفر از دبیران شهرستان شاهین شهر بود که در سال تحصیلی ۱۳۸۷ - ۱۳۸۶ در دوره های کوتاه مدت ضمن خدمت شرکت کرده اند. از بین آنها تعداد ۴۵۴ نفر به روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای انتخاب شدند. برای جمع آوری اطلاعات از پرسش نامه استفاده گردید. که شامل ۶ سوال عمومی در مورد مشخصات فردی پاسخ گویان و ۶ سوال در مورد آموزش ضمن خدمت دبیران بود. تجزیه و تحلیل اطلاعات در دو سطح آمار توصیفی شامل میانگین، فراوانی، درصد، انحراف معیار و نمودار و آمار استنباطی شامل آزمون تی تک متغیره، آزمون تی با دو گروه مستقل و آزمون تحلیل واریانس تک متغیره انجام گرفت. بر اساس نتایج به دست آمده، کلیه عوامل مورد بررسی، سطح تحصیلات، جنسیت، سن، آموزش ضمن خدمت، سابقه ی کار در افزایش درآمد دبیران موثر بودند. همچنین تفاوت معنی داری بین درآمد دبیران آموزش ضمن خدمت گذرانند و درآمد دبیران آموزش ضمن خدمت نگذراننده وجود داشت.

واژه های کلیدی: آموزش، آموزش ضمن خدمت، درآمد.

مقدمه

از تشکیل نظام آموزش و پرورش نوین در ایران نزدیک به ۹۰ سال می گذرد. در این مدت در اثر تحولات اجتماعی و اهمیت یافتن آموزش و پرورش رسمی در جامعه، نظام آموزش کشور گسترش چشمگیری پیدا کرده است. از سویی شمار آموزشگاهها، معلمان و دانش آموزان سال به سال افزایش یافته و از سوی دیگر، ماموریتها و وظایف نظام آموزشی پیچیده تر و دشوارتر شده است [۳]. با وجود اینکه در نیم قرن اخیر، با تاسیس موسسات آموزش و مراکز تربیت معلم، امر تربیت و آموزش حرفه ای معلمان به منظور ارتقای تدریس و مدیریت در سطح کلان درس تا اندازه ای مورد توجه قرار گرفته است ولی هنوز شمار کثیری از معلمان و دبیران در سراسر کشور از بینش و دانش و مهارتهای متناسب با حرفه خود برخوردار نیستند [۳]. از نارسائیهای مزمن در نظام مدیریت آموزش و پرورش نظام اداری و مالی است به نحوی که مسیر هر نوع تحول و اصلاحات براساس این نظام اداری صورت می گیرد. در شرایطی که نظام آموزش و پرورش خصوصاً در دو دهه ی اخیر به خاطر گستردگی خدماتی آن، فراز و نشیب های ناشی از تحولات اقتصادی، همواره در چنبره مشکلات روزمره و تامین نیازهای اولیه و اساسی همچون حقوق معلمان در رنج و عذاب است، امر کیفیت بخش آموزش و پرورش و مهمتر از آن نظام مدیریت آموزش و پرورش را به شدت متاثر ساخته است [۱].

درآمد ها، در واقع حاصل به کار انداختن نیروی کار، سرمایه های انسانی و غیر انسانی، زمین و سایر منابع طبیعی است. در فرآیند تولید، به نیروی کار دستمزد، به سرمایه های انسانی و غیر انسانی بازده (به صورت سود و بهره)، و به زمین و منابع طبیعی، اجاره بها تعلق می گیرد [۲].

امروزه این نکته به صورت یک حقیقت انکار ناپذیر در آمده، که تفاوت های مهارتی افراد است که منشاء تفاوت های درآمدی را تشکیل می دهد. در واقع دستمزد افراد به طور مستقیم تحت تاثیر بهره وری آن ها قرار دارد. در آمد دبیران در آموزش و پرورش هم از این موضوع تبعیت می کند و آموزشهای ضمن خدمتی که مدام برای دبیران بر گزار می کنند سبب افزایش بهره وری و کارایی آنان شده و جزء یکی از تفاوت های درآمدی در دبیران شده است. پس علاوه بر دلایل متعدد برای تفاوت های درآمدی دبیران، آموزش ضمن خدمت یکی از دلایل مهم تاثیر بر درآمد است.

«دیل، اس، بیچ» در کتاب خود تصریح می کند که: "آموزش اقدام حیاتی و لازم برای تمام سازمانها است و منافع ملموس آن عبارتند از: کاهش زمان فراگیری به منظور انجام کار برابر استاندارد قابل قبول، افزایش کمی و کیفی بازده کار در شغل مورد تصدی کارآموز و تامین نیازهای نیروی انسانی [۵].

عده ای از مدیران فکر می کنند که تنها وظیفه آنها آماده کردن کلاس، دادن برنامه اجرای امتحانات و انجام برخی کارهای اداری است. چنانچه معلمی که از نظر دانش و مهارتهای معلمی خود دچار ضعف و مشکلاتی باشد صرفاً از او ناراضی می شوند و یا نهایتاً او را در اختیار منطقه آموزشی قرار می دهد کمتر دیده می شود که مدیری خود را مسئول آموزش و پرورش معلمین بداند. به خاطر همین روش، معلمین نیز برای مدیران چنین مسئولیت یا حقی قائل نیستند. مناطق آموزشی و همچنین ادارات سطوح بالاتر نیز تاکید خاص بر نیاز آموزشی ندارند. البته ناگفته نماند که مناطق، ادارات کل و وزارت آموزش و پرورش کم و بیش برنامه هایی را پیش بینی می کنند و به صورت دوره های کوتاه مدت، آموزش ضمن خدمت و دوره های بلند مدت، بعضی آموزشها را به معلمان ارائه می دهند ولی کمیت و کیفیت و نسبت آنها آنقدر کم است که پاسخگوی نیازهای معلمان نیست. [۴].

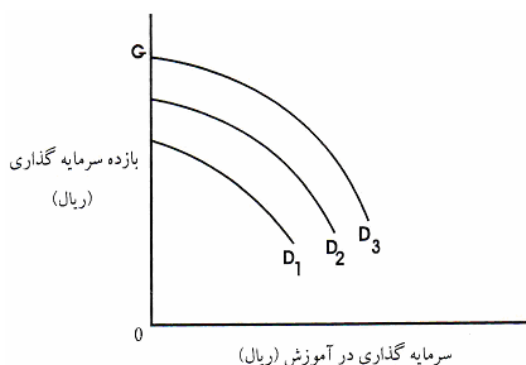
نصیبی (۱۳۷۷)، تاثیر آموزش های ضمن خدمت بر کارایی مدیران مدارس راهنمایی شهرستان شهرضا در سال تحصیلی ۱۳۷۶ - ۱۳۷۷ را تحلیل کرد و پیشنهاد داد که به منظور بالا بردن انگیزه های مدیران برای شرکت در کلاس های آموزش ضمن خدمت به آن ها تسهیلاتی چون افزایش حقوق اعطا نمایند، همچنین در قسمت پیشینه های خارجی، هیل (۲۰۰۱)، با تحقیق خود در مورد آموزش ضمن خدمت برای زنان به این نتیجه رسید که آموزش ضمن خدمت با سطح دستمزد بالا رابطه دارد. بغزالا (۱۹۹۹)، تانسل (۱۹۹۴)، و هیل (۲۰۰۱) نیز در پژوهشهای خود آموزش را به عنوان یک عنصر تاثیرگذار بر کسب درآمد بیشتر گزارش داده اند. آنها معتقدند به واقع با انجام آموزشهای جدید و براساس روشهای علمی روز دنیا، می توان سطح اطلاعات، آگاهی و مهارت افراد را افزایش داد و به واسطه این افزایش مهارتها و آگاهیها، می توان انتظار داشت که سطح درآمد افراد نیز افزایش یافته و بتواند باراهکارهای بهتری به کسب درآمد بپردازند. با مطالعه ی پیشینه های متفاوت در زمینه ی آموزش ضمن خدمت و عوامل موثر بر درآمد اعم از داخلی و خارجی که نمونه ای از آن ها در بالا آورده شد، تصمیم بر آن گرفته شد که عوامل موثر بر درآمد دبیران شهرستان شاهین شهر با تاکید بر آموزش ضمن خدمت در سال تحصیلی ۱۳۸۸ - ۱۳۸۷ مورد تحلیل قرار گیرد.

مبانی نظری

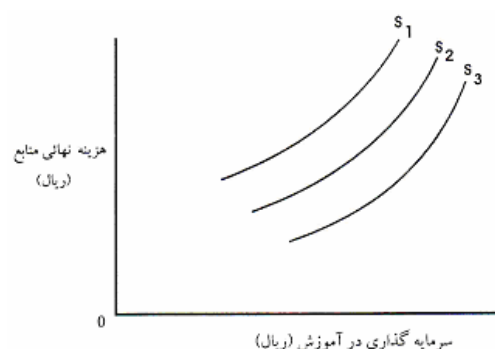
تعیین عوامل موثر بر دستمزد ها و اندازه گیری آن ها می تواند راهگشایی برای سیاست گذاری در تغییر دستمزد ها بوده و از این طریق سطح درآمد یا گروه های خاصی را می توان تغییر داد. از میان عوامل موثر دیگر^۱، سطح دانش افراد از طریق بالا رفتن تحصیلات رسمی (دبستان، راهنمایی، دبیرستان و دانشگاهی) و یا از طریق آموزش های ضمن خدمت بر افزایش بهره وری آن ها تاثیر گذار است. افزایش بهره وری نیز بر افزایش دستمزد دریافتی افراد تاثیر گذار می باشد. افزایش تحصیلات رسمی و یا آموزش های ضمن خدمت از سرمایه گذاری در این زمینه ها حاصل می گردد. سطح مطلوب هر کدام از تحصیلات رسمی و یا آموزش های ضمن خدمت برای هر فرد از نقطه ی برخورد عرضه و تقاضا برای هر کدام تعیین می گردد^۲. منحنی تقاضا برای سرمایه گذاری در تحصیلات رسمی و آموزش های ضمن خدمت هر فرد همان منحنی درآمد نهایی^۳ حاصل از سطوح مختلف این تحصیلات یا آموزش ها است. اگر روی محور افقی مقدار سرمایه گذاری (تعداد سال های تحصیل، تعداد دفعات آموزش ضمن خدمت یا سطوح مختلف تحصیلات) قرار بگیرد و روی محور عمودی بازده پولی که فرد می تواند از سرمایه گذاری در آموزش به عنوان در آمد به دست بیاورد، باشد منحنی تقاضای فرد برای آموزش به دست می آید. نمودار شماره ی (۱) منحنی تقاضای فرد برای آموزش را نشان می دهد.

منحنی عرضه برای سرمایه گذاری در تحصیلات رسمی یا آموزش ضمن خدمت هر فرد همان رابطه ی هزینه ی نهایی حصول سطوح مختلف یا آموزش ها است. منحنی های عرضه، فرصت ها و امکانات موجود برای سرمایه گذاری در آموزش را نمایان می سازد. نمودار شماره (۲) فرصت های عرضه آموزشی را نشان میدهد.

سطح مطلوب حصول تحصیلات یا آموزش ها از محل برخورد منحنی عرضه و تقاضا است که در آن سطح تحصیل و یا آموزش درآمد نهایی = هزینه نهایی می شود. برای ترسیم منحنی عرضه و تقاضای تحصیلات، سطوح (سال های) تحصیلات روی محور افقی و هزینه ی نهایی و یا درآمد نهایی روی محور عمودی قرار می گیرد. نمودار شماره ی ۳ منحنی های عرضه و تقاضا برای تحصیلات را نشان می دهد. فردی که در نقطه E قرار دارد مجموعه ی درآمدش OGEF خواهد بود. هزینه ی نهایی به معنی هزینه ی اضافه شده یا هزینه ی سرمایه گذاری اضافه شده برای حصول سطح بالاتر آموزش و درآمد نهایی، درآمد قابل حصول به علت دارا بودن سطح بالاتر آموزش است. با توجه به قانون کاهش بازده هزینه ی نهایی برای سطوح بالاتر تحصیلات افزایش می یابد و درآمد نهایی برای سطوح بالاتر تحصیلات کاهش می یابد، و بر حسب قانون کل تولید در وضعیت عدم محدودیت سطح مطلوب تحصیلات در مرحله ی دو به وقوع می پیوندد^۴. در تابع درآمدی، دستمزد فرد در مقابل عوامل موثر بر آن تخمین زده می شود. در تابع درآمدی معرفی شده توسط مینسر از لگاریتم طبیعی دستمزد به عنوان متغیر وابسته استفاده شده و لذا ضرایب تخمین زده شده ی متغیر های مستقل مثل سطح تحصیلات، آموزش های ضمن خدمت، سال های تجربه و متغیر های دیگر مثل نوع جنسیت و یا کیفیت تحصیلات می تواند درصد تغییر در درآمد را نشان دهد. از این رو بازده و یا درصد تغییر در درآمد به علت تغییر در متغیرهای مستقل و از جمله آموزش ضمن خدمت را به دست می دهد. به طور خلاصه تابع درآمدی می تواند بازده سرمایه گذاری در تحصیلات رسمی و آموزش ضمن خدمت را تخمین بزند.

نمودار ۱. تقاضای سرمایه گذاری در آموزش

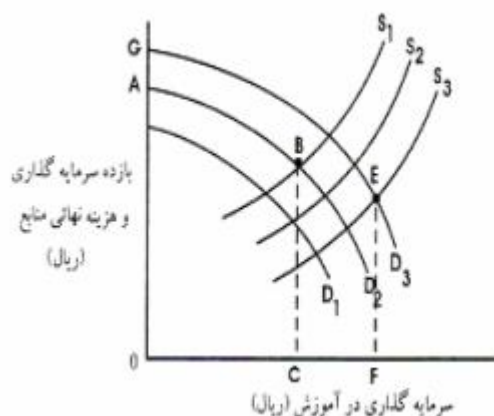

نمودار ۲. عرضه ی فرصت آموزشی

۱- از جمله عوامل موثر بر درآمد افراد علاوه بر تحصیلات رسمی و یا آموزش ضمن خدمت، می توان تجربه کاری، توانایی ذاتی، پشتوانه ی خانوادگی و موقعیت اجتماعی اقتصادی والدین را نام برد [۲]
 ۲- علاوه بر جنبه های اقتصادی که در عرضه و تقاضا متبلور می شود، عوامل دیگری مثل دوست داشتن مدارج بالاتر دانش می تواند برای تحصیلات مطلوب فرد موثر باشد.

۳-Marginal Revenue (MR)

۴- برای منحنی های عرضه و تقاضا در سرمایه گذاری در سرمایه انسانی و آموزش ضمن خدمت و نقطه ی مطلوب سرمایه گذاری رجوع شود به عمادزاده (۱۳۸۲ ص ۳۶)

نمودار ۳. تاثیر تحصیلات و توانایی بر درآمد

روش تحلیل

جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل کلیه دبیران دوره راهنمایی و متوسطه شهرستان شاهین شهر در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ بود. در جدول ۱، چگونگی توزیع دبیران جامعه آماری بر حسب دوره تحصیلی را نشان میدهد. با توجه به این که تعداد دبیران دوره راهنمایی و متوسطه متفاوت بوده، از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای متناسب با جامعه آماری استفاده شد.

از آنجایی که در تحقیق حاضر، واریانس جامعه آماری نامعلوم بود، انجام یک مطالعه مقدماتی بر روی گروهی از افراد جامعه به منظور، تعیین واریانس جامعه ضرورت داشت. به همین منظور، یک گروه ۳۰ نفری (۱۵ نفر از دبیران دوره راهنمایی و ۱۵ نفر از دبیران متوسطه) از جامعه آماری به صورت تصادفی انتخاب گردید و پرسشنامه در بین آنها توزیع و پس از استخراج داده های مربوط به پاسخ های افراد نمونه مذکور، حجم نمونه آماری پژوهش با استفاده از فرمول شماره (۱) که به فرمول کوکران معروف است تعیین شد.

$$n = \frac{Nt^2 s^2}{Nd^2 + t^2 s^2} \quad (1)$$

n= حجم نمونه

N= جامعه آماری

t= سطح اطمینان (۹۵ درصد)

s² = پیش برآورد واریانس

d² = دقت احتمالی مطلوب

$$n = \frac{1553(1.96)^2(1.07)}{1553(0.08)^2 + (1.96)^2(1.07)} = 454 \quad (2)$$

بنابراین محاسبه به عمل آمده حجم نمونه برابر با ۴۵۴ نفر از دبیران بدست آمد.

جدول ۲- توزیع جامعه آماری و حجم نمونه را براساس استفاده از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای متناسب با استفاده از فرمول ۱ با جامعه آماری نشان می دهد. در پژوهش حاضر، برای تحلیل توصیفی از شاخص های آمار ی فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار، جداول و نمودارها استفاده شد. به منظور تحلیل استنباطی داده های بدست آمده از ابزار اندازه گیری از روش های آماری ضریب رگرسیون ضریب همبستگی و آزمون تحلیل واریانس چند متغیره استفاده شد. در این پژوهش از پرسشنامه تهیه شده توسط محقق ساخته استفاده شده. با توجه به اهداف پژوهش، این پرسشنامه دارای ۱۵ سوال بوده است. سوالات ۱ تا ۶ به متغیرهای جمعیت شناختی، سوالات ۷ تا ۱۳ در خصوص اهداف پژوهش (تعیین تاثیر سطح تحصیلات، سابقه ی کار، سن، آموزش ضمن خدمت، جنسیت دبیران بر درآمد آنها) طراحی گردیده و سوالات ۱۴ و ۱۵ به سطح درآمد ثابت و متغیر دبیران پرداخته است.

نتایج و پیشنهادات

۱- تحلیل ها به دو صورت تحلیل توصیفی و تحلیل استنباطی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که فرضیه ها از نظر آماری معنی دارند و متغیرهای جنسیت، سابقه ی کار، آموزش ضمن خدمت، سن، سطح تحصیلات بر درآمد دبیران تاثیر داشته و باعث افزایش درآمد می شوند. همچنین با استفاده از تحلیل استنباطی نتایج نشان داد که متغیر های سن، سابقه ی تدریس و رتبه ی شغلی بر درآمد ثابت دبیران تاثیر دارند و همچنین متغیر های جنسیت، سابقه ی تدریس، سطح تحصیلات و تعداد دوره های آموزش ضمن خدمت بر درآمد متغیر موثرند. بر اساس تحلیل توصیفی بیشترین تعداد افراد در گروه شغلی ۹ و کمترین در گروه شغلی ۱۵ قرار داشته اند و بیش از ۹۱ درصد از دبیران متاهل بودند، حدود دو سوم از دبیران دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ۱۱/۷ درصد آنها دارای مدرک کارشناسی ارشد هستند، بیشترین تعداد افراد در گروه ۱۵ تا ۲۰ سال سابقه کاری و کمترین

تعداد در گروه ۳ تا ۸ سال سابقه کاری قرار داشته اند ، بیشترین تعداد افراد در گروه سنی ۴۰-۳۴ سال و کمترین آن در گروه سنی ۴۸ سال و بالاتر وجود داشته است ، تعداد دبیران زن بیشتر از دبیران مرد گروه نمونه می باشد . در جدول ۳ تحلیل رگرسیون ها آمده است . با توجه به یافته های حاصله مبنی بر «رابطه بین سطح تحصیلات و درآمد» ، به دبیران و سایر کارکنان سازمان ها پیشنهاد می شود تا برای افزایش سطح درآمد خود برای ادامه تحصیل و کسب مدارج علمی بالاتر تلاش نمایند.

۲- با توجه به یافته های پژوهش حاضر و دیگر پژوهشها درخصوص «تاثیر سطح تحصیلات بر بهبود و توسعه مهارت ها» ، به مدیران سازمانها پیشنهاد می شود ، آموزشهای ضمن خدمت را برای کارکنان خود اجرا کنند تا بدینوسیله علاوه بر افزایش مهارت کارکنان ، موجب رشد پیشرفت سازمان را نیز بوجود آورند.

۳- نتایج بدست آمده نشان میدهد که «بین سطح درآمد دبیران آموزش دیده و ندیده تفاوت وجود دارد» و آموزش موجب کسب درآمد بیشتر برای دبیران شده است. بر همین اساس ، به مدیران سازمان ها پیشنهاد می شود برای افزایش سطح درآمد کارکنان خود ، آموزشهای ضمن خدمت را در سازمانهای خود گسترش دهند.

این پیشنهادها در راستای تحقیقات آینده به سایر محققین به شرح زیر ارائه می گردد:

بررسی راهکارهای کسب درآمد در دبیران، بررسی موانع کسب درآمد در دبیران، تاثیر آموزش های ضمن خدمت بر عملکرد شغلی .نیاز سنجی آموزشی به منظور تدوین آموزش های ضمن خدمت دبیران .کیفیت سنجی آموزشهای ضمن خدمت .بررسی تاثیر سطح درآمد بر عملکرد شغلی .

جدول ۱ . توزیع جامعه آماری دبیران دوره راهنمایی و متوسطه ی شهرستان شاهین شهر در سال تحصیلی ۱۳۸۷ - ۱۳۸۶ برحسب دوره تحصیلی

دوره	تعداد دبیران
راهنمایی	۵۲۳
متوسطه	۱۰۳۰
مجموع	۱۵۵۳

ماخذ : از دادهای تحقیق

جدول ۲ . توزیع فراوانی جامعه آماری و حجم نمونه برحسب دوره تحصیلی برای دبیران شهرستان شاهین شهر در سال تحصیلی ۱۳۸۷ - ۱۳۸۶

دوره	تعداد دبیران	
	جامعه آماری	حجم نمونه
راهنمایی	۵۲۳	۱۵۳
متوسطه	۱۰۳۰	۳۰۱
مجموع	۱۵۵۳	۴۵۴

ماخذ : از دادهای تحقیق

جدول ۳ . نتایج رگرسیون

متغیر	منبع	ضریب رگرسیون (Beta)	ارزش t	ضریب تعیین	سطح معناداری
سطح تحصیلات دبیران	درآمد ثابت	۰/۲۱	۴/۶۹	۰/۲۷	۰/۰۰۱
	درآمد متغیر	۰/۱۵	۳/۳۱	۰/۲۷	۰/۰۰۱
جنسیت دبیران	درآمد ثابت	۰/۱۰	۲/۱۸	۰/۳۱	۰/۰۳
	درآمد متغیر	۰/۲۸	۶/۳۲	۰/۳۱	۰/۰۰۱
سن دبیران	درآمد ثابت	۰/۳۹	۹/۰۲	۰/۱۹	۰/۰۰۱
	درآمد متغیر	۰/۱۸	۳/۵۴	۰/۱۹	۰/۰۰۱
سابقه کاری دبیران	درآمد ثابت	۰/۵۴	۱۴/۰۶	۰/۳۴	۰/۰۰۱
	درآمد متغیر	۰/۱۶	۴/۱۲	۰/۳۴	۰/۰۰۱

درآمد ثابت		درآمد متغیر		معلمان
میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
۳۱۸۲۷۴/۱	۱۲۰۴۵۰/۱	۱۷۰۸۱۳/۳	۷۶۱۰۰/۷۹	آموزش ضمن خدمت دیده
۲۵۹۲۹۲	۱۰۸۴۲۱/۹	۱۴۳۹۸۲/۳	۱۱۹۰۴۷/۹	آموزش ضمن خدمت ندیده

مراجع

- [۱] عبادی، رحیم، ۱۳۸۳، برنامه اصلاحات در آموزش و پرورش، انتشارات پژوهشکده تعلیم و تربیت، تهران.
- [۲] عمادزاده، مصطفی، ۱۳۸۲، اقتصاد آموزش و پرورش، چاپ بیستم، انتشارات جهاد دانشگاهی واحد اصفهان، اصفهان.
- [۳] نصیبی، احمد. ۱۳۷۷. تاثیر آموزشهای ضمن خدمت به کارایی مدیران مدارس راهنمایی شهرستان شهرضا در سال تحصیلی ۷۶-۷۷، پایان نامه کارشناسی ارشد، اصفهان.
- [۴] میرکمالی، سیدمحمد، ۱۳۷۷، آموزش ضمن خدمت اساسی ترین عامل بهسازی، فصلنامه مدیریت در آموزش و پرورش، دوره پنجم، شماره یک.

[5] Beach, S. Dale. 1965. The Management of People at Work, New york, the Macmilan Company.

[6] Hill, Elizabeth. t. Post-School-Age Training Among Woman: Training Methods and Labor Market Outcomes at Older Age, Economics of Education Review, 2001, vol.2, pages: 181-191.

[7] Boughzala, Mongi, Returns to Vocational Training in Tunisia, ERF Sixth Annual Conference, 1999, Pages 28-31.

[8] Tansel, Aysit, Wage Employment Earnings and Returns to Schooling for Men and Women in Turkey, Economics of Education Review, 1994, vol 31, No: 4. Pages: 305-320.